
600 let Univerzity v Lipsku: Klíčovými principy jsou svoboda učit a učit se.

600 let Univerzity v Lipsku: Klíčovými principy jsou svoboda učit a učit se.

Na počátku května začaly oslavy 600. výročí vzniku Univerzity v Lipsku, které potrvají několik měsíců až do konce roku. Na počátku května roku 1409 odešla totiž z Prahy část profesorů a studentů Karlovy univerzity na protest proti změnám poměrů v univerzitní samosprávě, vyvolaným kutnohorským dekretem krále Václava IV. Přes výrazně dramatický charakter tehdejší roztržky, na jejímž základě vznikla univerzita v Lipsku, založená dne 2. prosince 1409 pod patronací míšeňských markrabat Bedřicha a Viléma, hlásila se lipská univerzita vždy ke svému mateřskému, pražskému Karlovu vysokému učení. Právě proto byla na zahajovacím koncertu 600. výročí oslav vzniku lipské univerzity dne 9. května 2009 jako nejčestnějším hostem rektor Univerzity Karlovy v Praze Prof. RNDr. Václav Hampl DrSc. s doprovodem. Součástí bohatého a znamenitého hudebního programu trvajícího přes čtyři hodiny byly i čtyři projevy: rektorů lipské a pražské univerzity, představitele spolkové země Sasko a primátora města Lipska. Rektor lipské univerzity Prof. Dr. iur. Franz Häuser se ve svém projevu soustředil na vysvětlení historických událostí vzniku lipské univerzity v roce 1409. Naproti tomu rektor Karlovy univerzity Prof. RNDr. Václav Hampl, DrSc. se zamyslel nad úkolem, a smyslem univerzit v době jejich vzniku i jejich posláním v současnosti. Hovořil jak o problémech současné společnosti a jejich vlivu na život a práci univerzit, tak i o schopnosti univerzit právě tyto problémy a nemoci dneška léčit a v procesu vzdělání a výzkumu připravovat perspektivy budoucnosti. Předpokladem k úspěšnému plnění tohoto poslání univerzit je „respekt k svobodné diskuzi, k nezávislému jednání a ohledávání pravdy, ať to třeba i bolí a ať doporučená řešení nejsou levná, líbivá ani populární“. Projev Prof. Hampla byl vřele přijat publikem v koncertním sále nového Gewandhausu a jako ideově klíčové vystoupení označen i v novinových článcích referujících o koncertu, které z něj citovaly některé pasáže.

It einem Festkonzert im Gewandhaus eröffnet die Universität am Sonnabend ihre Feiern der Karls-Universität Prag, Franz Häuser, Rektor der Leipziger Uni, der frühs im 600-jährigen Bestehen. Prominente Teilnehmer: Mejmír Horyna, Vaclav Hampl, Rektor us Weiss und Ehrenhard Skiera (v. l. n. r.) im Gespräch. ► Seite 17 Fo

Vstoupení Prof. Hampla by bylo možno označit i za předznamenání jednání symposia „Wissen und Geist - Universitätskulturen“, které proběhlo v objektu staré burzy v Lipsku ve dnech 11.-13. května a bylo zakončeno 13. května večer prezentací klíčových témat v Reprezentačním domě státu Sasko v Berlíně. Dne 11. května byly příspěvky věnovány především historii německých a hlavně lipské univerzity od středověku až na práh současnosti. Večerní přednáška prezidenta Humboldt-Universität v Berlíně Prof. Dr. Christopa Marchiese byla velmi hlubokým a kultivovaným zamyšlením nad možností čerpat inspirace pro budoucnost univerzit i z jejich minulosti.

Problémově vyhocené příspěvky představovaly jak jednotlivé přednášky, tak pódiové diskuse v úterý 12. května. Zvláště zajímavé byly příspěvky amerických účastníků, které byly polemické vůči dnešní situaci evropských univerzit. Prof. Dr. Konrad Jarausch z University of North Carolina se věnoval otázce, proč je americké akademické prostředí přitažlivé i pro vzdělance a vědce z jiných zemí, co může nabídnout a čím by mohlo případně inspirovat. Jako první vyznačil především atmosféru, kterou charakterizoval jako klima účelového optimismu, ve kterém jsou vědomě potlačovány případné frustrující skutečnosti a prosazována koncepce práce jako radosti. Tato atmosféra ovšem je podložena vynikající badatelskou výbavou, fungující infrastrukturou škol, úzkým vztahem profesorů a studentů, umožněným i dobrým početním poměrem mezi studenty a pedagogy, když na jednoho profesora připadá maximálně 10 studentů a maximálně tři doktorandi. Jako příklad uvedl svou domovskou univerzitu, kde na 24.000 studentů připadají 4.000 pedagogů a 7.000 dalších zaměstnanců a roční rozpočet má výši 5 miliard dolarů. Za velmi důležitou označil personální politiku, kdy mladí učitelé mají termínovanou smlouvu na šest let a na základě prokázání kvalit je jim další smlouva nabídnuta nebo nikoli. Pohyb mezi mladými učiteli je velký a tříbení kvality zřetelné a silné. Doložil zároveň, že struktura studia, jak je prováděna v Evropě, má s americkou organizací studia pouze formální podobnost, ale obsahově je podstatně odlišná. Bakalářský stupeň studia v Americe představují čtyři roky intenzivního všeobecného vzdělání a teprve v magisterském tříletém stupni a dále doktorském studiu absolvuje student vybraný obor. Koncepce všeobecného bakalářského vzdělání navazuje na von Humboldtovu představu humanitního vzdělání jako základu veškeré vědecké kvalifikace. Jeho absolventi – byť nejsou oborově zaměřeni – jsou schopni pracovat na mnoha důležitých místech ve společnosti (úřady, média, politické a společenské instituce atd.). Posléze otázku významu humanitního vzdělání zakončil zamyšlením nad možnostmi hodnocení vědeckých výkonů v humanitních vědách, kdy odmítl jako nerelevantní klasické sledování citací prostě z povahy humanitních věd. Zatímco přírodní vědy jsou podstatně poznáním a jazykově se odehrávají „monologicky“, jsou humanitní vědy bytostně kritickou interpretací a mají „dialogický charakter“, proto jsou v mnoha případech citovány špatné práce jako předměty kritiky a polemiky, což zkresluje výkonová hlediska. Svou tématicky velice bohatou přednášku zakončil Prof. Jarausch dvěma podstatnými náměty pro rozvoj německých univerzit: totiž, že je třeba skoncovat s dlouhodobým podfinancováním německých univerzit a podstatně zvýšit počet profesorů na německých vysokých školách.

Prof. Daniel Fallon z University of Maryland ve své historicky výborně argumentované přednášce doložil, že nejvýznamnější americké univerzity vznikly na základě von Humboldtovy koncepce univerzity. Právě prezident, kteří iniciovali rozvoj takových univerzit jako jsou Harvard, Yale nebo Princeton, studovali v mládí v Německu a byli v dlouhodobých vztazích s předními německými vědci. Klíčovými principy jsou svoboda učit (pro profesory) a učit se (pro studenty, kteří mají velkou možnost výběru), těsné a organické spojení vědy a výzkumu a akcent na všeobecné a především filozofické vzdělání jako základ každé oborové vzdělanosti. Výrazem svobody učit je i to, že v americkém školství nejsou žádné akreditace, ale univerzita se sama rozhoduje, které obory bude pěstovat. Systém akreditací označil Prof. Fallon za nivelizující a homogenizující a upozornil, že nivelizace je možná vždy pouze dolů, nikoli nahoru, a tedy z hlediska kvality je kontraproduktivní. Svoboda amerických univerzit spočívá i v jejich naprosté autonomii v řešení problémů. Není zde žádná „seshora“ vnucovaná reforma, která jenom zbytečně stojí čas a snižuje produktivitu, ale operativní řešení všech omylů za pochodu z vlastních zdrojů a nápadů. Každá univerzita má právo na svou svébytnost a jinakost oproti ostatním školám. Upozornil ovšem, že takto široce pojatá svoboda umožňuje vedle vynikajících univerzit i vznik škol špatných, ba dokonce institucí pouze „prodávajících diplomy“. Nicméně renomé jednotlivých škol působí jak na zájem talentovaných studentů vyhledávat nejlepší možné vzdělání, tak na zájem soukromých mecenášů finančně zajišťovat kvalitní školy.

Z bohatého rejstříku dalších příspěvků bych chtěl zmínit alespoň velmi promyšlenou kritiku současného stavu evropského vysokého školství, kterou v diskusi přednesla Prof. Dr. Barbara Ischinger, ředitelka pro vzdělání při OECD, a vysoce pozoruhodný diskusní příspěvek bývalého předsedy vlády spolkové země Sasko Prof. Dr. Kurta Biedenkopfa, který se zamýšlel mimo jiné i nad demografickým dopadem dlouhých studií a špatného financování mladých vědců, i nad problémem nalezení optimální diferenciace mezi oborovou specializací a všeobecným vzděláním umožňujícím komunikaci mezi vzdělanci různých specializací a tak zachování jednotného intelektuálního prostředí, které je velkou a nenahraditelnou, celospolečensky významnou hodnotou. Na závěr si dovoluji jenom jedno skromné přání: rád bych někdy slyšel tak kultivovaný, promyšlený a krásným jazykem přednesený diskusní příspěvek k tématu vzdělání od českého politika.

Mojmír Horyna